

Відділ освіти Сквирської районної державної адміністрації
Сквирський районний центр дитячої та юнацької творчості

Розпис народної іграшки

План-конспект заняття

Підготував

Кучанський Ігор Леонідович,
керівник «Зразкового колективу»
студії декоративного розпису «Цвіт
папороті» Сквирського районного
центру дитячої та юнацької творчості

Тема. Розпис народної іграшки

Мета: систематизувати знання та сприяти вдосконаленню прийомів петриківського розпису; розвивати відчуття симетрії, ритму, колірної гармонії, навички композиційного рішення; виховувати інтерес до народних традицій, сприяти формуванню компетентного ставлення до народної творчості.

Обладнання та наочність: зразки народних іграшок, наочні посібники, ілюстрації, листівки, фотографії, фонограма із записом українських мелодій, картки із творчими завданнями, інструкційно-технологічні картки, дерев'яні заготовки коників (підготовлені для розпису), фарби, пензлики (різні), палітра, вода, серветки.

Хід заняття

I. Організаційна частина

Налаштувати дітей на сприйняття теми заняття.

II. Актуалізація опорних знань

Керівник: – На попередньому занятті ми з вами розпочали знайомство з українською народною іграшкою. Історія виникнення народних іграшок підтверджує думку про те, що першим творцем іграшки була сама дитина. Народна іграшка народжувалась у зв'язку з природною потребою дитини пізнавати світ, творчо і самостійно його осмислювати. Наслідування дорослих в їхній трудовій і побутовій діяльності, обрядових дійствах є основним змістом іграшки.

На минулому занятті ми з вами дізналися про те, що українські народні іграшки надзвичайно різноманітні. Давайте всі разом пригадаємо:

- які найдавніші іграшки ви знаєте?
- які є види української народної іграшки?
- за допомогою яких народних промислів оздоблюють народну іграшку?
- які образи і сюжети притаманні народній іграшці? (Відповіді – додаток 3)

*(Обговорення питання з використанням інтерактивної
технології «Мікрофон»)*

III. Мотивація навчальної діяльності, оголошення теми заняття

*(Бесіда проходить під звукове оформлення – звучать записи
українських народних пісень)*

1. Підготовча робота

Керівник: – Уважно придивіться до робіт народних майстрів. Перед вами – твори мистецтва, які є оберегом душі, ознакою духовного єднання з далекими пращурами. Ці іграшки створені за давніми зразками, в них відчувається зв'язок з образами усної народної творчості, з національною самосвідомістю та народними традиціями. Основу народної іграшки становить невелике коло образів-типів – зображення коней, людей, птахів, тварин, що засвідчує сталість традицій народного мистецтва. Джерелом для відтворення фантастичних образів є український фольклор – народні казки, перекази, прислів'я, приказки, де звірі, птахи і люди співіснують у гармонії з природою.

(Учні «ланцюжком» читають прислів'я, приказки, називають казки, в яких розповідається про коней (додаток 4-6))

Керівник: – Досить цікавими серед народних іграшок є дерев'яні коники – дуже популярні, опоетизовані майстрами мовою пластики, орнаменту і колориту.

Основні частини іграшки: підставка-основа, дві осі, чотири колеса і, власне, сам коник. Іграшка проста за конструкцією, кількість деталей – мінімальна.

Зображення іграшки-коника є дещо фантастичним, казковим, пов'язаним з народним фольклором. За народними повір'ями, кінь – символ славетного бога Сонця на ім'я Дажбог, який вважався покровителем людського щастя і порядку на землі. Він також був родоначальником русів-українців, першим їх князем. В уяві наших пращурів Дажбог поставав у вигляді золотого сяючого коня. Взагалі, давніх богів люди ототожнювали з образами коней, бо кінь є благодійником людей, істотою, що пов'язується із землеробством, ремеслами, знаннями. Кінь є символом всього прекрасного і благородного. Братом, другом називають українці коня. Скільки пісень про нього складено, скільки пам'ятників поставлено, бо такого помічника у господарстві, такого вірного друга, що виручав у біді, неодноразово рятував життя козакові, годі й шукати. У давніх українців кінь вважався священною твариною, яку поважали і якій поклонялися.

(Читання легенди про виникнення коней – додаток 7)

Керівник: – У розписі іграшки-коника переважає рослинний орнамент з фантастично небувалих у природі квітів. Легкими мазками на поверхню іграшок наносяться рослинні мотиви. Серед них – традиційна квітка «цибулька», яка схожа на розрізану навпіл цибулину; «кучерявка» – з вигнутими пелюстками; крупні

пластинчаті листочки; тоненькі бутони на стеблі, виконані легкими уривчастими мазками. Просте комбінування цих та інших прийомів дає велику кількість варіантів для розпису саме цих іграшок. Основну роль у декоруванні відіграє світлий природний колір деревини, на якому ефективно виглядає барвиста гама червоного, зеленого і жовтого кольорів. Розпис виконується «котячками» – пензлями, виготовлених з котячої шерсті.

2. Виконання творчої роботи

Керівник: – Сьогодні на занятті ми завершимо роботу, над якою почали працювати раніше. На робочих столах ви знайдете картки з різними творчими завданнями (додаток 1).

Обговорення та аналіз виконання роботи. Вибір оптимального варіанту для розпису іграшки-коника.

IV. Формування практичних умінь та навичок

Практична робота – розпис іграшки-коника з використанням інструктивно-технологічної картки (додаток 2).

1. Аналіз завдань практичної роботи.
2. Самостійне виконання дітьми поставлених перед ними завдань, з використанням інструкційної картки.
3. Здійснення керівником контролю за дотриманням послідовності виконання розпису та з метою виявлення і усунення недоліків.
4. Проведення керівником гуртка індивідуальних консультацій з дітьми.
5. Самоконтроль та взаємоконтроль вихованців.

V. Підсумок заняття

1. Підведення підсумків заняття проходить у формі презентації, в ході якої відбувається обговорення кожної роботи, з метою спільного визначення кращих виробів.
2. Демонстрація робіт дітей, аналіз виконання поставлених завдань.
3. Прибирання робочих місць.

Ми – українці!

Ми – українці, і це – Україна.

Гордість для нас всі її надбання:

Шлях і традиція, звичаї й віра,
Свята, історія, спосіб буття.
Ми – неповторні, ми в світі єдині.
Хто ми? Які ми? В чім наш родовід?
Ми самобутні і наші коріння
Треба вивчати і знати як слід.
Не поспішай, а присядь на узбіччі,
З криниці напийся свіжої води,
Підстав вільним вітрам й сонцю обличчя,
Пройди босоніж по росяній траві.
І озирнися назад: покоління
Віками збирали й до нас донесли
Народні здобутки, навики, вміння.
І ти маєш в серці все це зберегти.

Лідія Фаїмухова

Народна іграшка-коник

Готовий виріб

ДОДАТКИ

Додаток 1

Творче завдання “Допрацюй малюнок”

Для кожного з учнів підготовлений конверт, в якому знаходиться картка із творчим завданням.

1. Домалювати елементи розпису, які відсутні на ескізі іграшки-коника.
2. Намалювати ескіз іграшки-коника у кольоровому вирішенні, використовуючи холодну гаму кольорів.
3. Виконати ескіз іграшки-коника з використанням теплих кольорів.
4. Створити кольоровий ескіз іграшки-коника, застосовуючи зимові мотиви.
5. Намалювати кольоровий ескіз іграшки-коника з використанням геометричних мотивів у будь-якій кольоровій гамі.
6. Виконати ескіз іграшки-коника в традиційних кольорах.

Інструкційно-технологічна картка виготовлення іграшки-коника

№ п/п	Послідовність виконання робіт	Інструменти, матеріали
1.	Створення ескізу іграшки-коника	Олівець, гумка, папір
2.	Розміщення на дерев'яній поверхні іграшки основних елементів розпису	Олівець, гумка, дерев'яна заготовка іграшки
3.	Розпис поверхні іграшки <i>(робота розділена на два етапи)</i>	
3.1.	Виконання елементів «квіти», «листочки»	Фарби, різні пензлики, дерев'яна заготовка іграшки
3.2.	Малювання елементів «горішки», «травичка». Оздоблення виробу додатковими елементами	Фарби, пензлик-«котячка», дерев'яна заготовка іграшки
4.	Лакування виробу	Лак, пензлик-флейц, іграшка-коник

Відповіді на запитання

1. Які найдавніші іграшки ви знаєте?

(Коники, свищики, ляльки часів Київської Русі).

2. Які є види української народної іграшки?

(Дерев'яні іграшки, глиняні, м'які, сирні, солом'яні, іграшки з природного матеріалу)

3. За допомогою яких народних промислів оздоблюють народну іграшку?

(Розпис, різьба, інкрустування)

4. Які образи і сюжети притаманні народній іграшці?

- іграшки, що відтворюють людей і тварин *(лялька, коник, пташка тощо);*
- зображення меблів *(стіл, ліжко, колиска, скриня, лава, шафа, ін.);*
- посуд і кухонне начиння *(горнятко, глечик, тарілка тощо);*
- звукові іграшки та відтворення музичних інструментів *(свищик, торохтельце, деркач, сопілка, скрипочка, ін.);*
- іграшкові транспортні засоби *(візочок, тачка, санки, човник та ін.);*
- іграшкова зброя *(лук, рушниця, «пукалка», меч тощо);*
- іграшкові знаряддя праці та господарського інвентарю *(плуг, борона, ярмо);*
- іграшки з пристроями механічного характеру *(коники на коліщатках, вітряки тощо)* і такі, що механічно рухаються *(дзига, коники-качалки, фуркало).*

Прислів'я і приказки про коня

I група

1. Хто коня годує, той дома ночує.
2. Доброго коня і в стайні куплять.
3. І золоті удила коневі не милі.
4. З доброго коня не шкода і впасти.
5. Коневі роса – ліпше вівса.
6. На своїм коні як схочу, так скочу.
7. Шануй коня вдома, то пошанує він тебе в дорозі.
8. Як сів на коня, то й доля моя.
9. Норовистому коневі і майдан тісний.
10. Кінь не видасть – і ворог не знайде.

II група

1. Кінь не хлібороб, не плотник, а кращий на селі работник.
2. Любиш поганяти – люби й коня годувати.
3. На дорогого коня не бери батога.
4. На чужі руки коня не давай.
5. Старий кінь борозни не скривить.
6. Гладь коня вівсом, а не батогом.
7. Не ясла до коней ходять, а коні до ясел.
8. На коні їде, а коня шукає.
9. Лиха конем не об'їхати.
10. Силуваним конем не наїздишся.

Пісні про коня

1. «Ой чий то кінь стоїть...»
2. «Ой у полі зелен-жито...»
3. «За Неман їду...»
4. «Ой моя мати, та не жур мене»
5. «Ой там за горою...»
6. «Із-за гори сніжок летить».
7. «А в тому саду».
8. «За річкою за Дунаєм».

Казки про коня

1. «Як чоловік і кінь перехитрили лева».
2. «Кобиляча голова».
3. «Золотий кінь».
4. «Як Іван ходив до Сонця».
5. «Зноско».
6. «Вітровий кінь».
7. «Царевич Іван».
8. «Батько й три сини».

Легенди про виникнення коней

Чи не найулюбленішим заняттям наших предків було розведення коней. У давніх українців кінь вважався священною твариною, яку поважали і якій поклонялися. За твердженням відомого американського археолога Вальтера Суллівана, «коні вперше були приручені в степах України за 4350 років до народження Христа». Існує старовинна легенда про виникнення коней, в якій розповідається, що за відмову виконувати каторжні роботи на території чужого племені (звозити землю влітку на саях для оборони земляних валів, які насипали проти диких кочових племен) бог війни Тур перетворив розумний, але непокірний рід Панів у коней і запряг у сани.

(Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. – К., 1993. – С. 50 – 51.)

Кінь – розумна, «чиста» тварина. Він ніколи не питиме брудну або застоюну воду, а тим більше отруєну, тому саме за допомогою коней козаки у південних степах перевіряли придатність води до пиття у невеличких копанках, бо ординці мали звичай труїти в них воду.

Коні – надзвичайно чутливі тварини. Вони можуть передчувати нещастя, що виражається у незвичайній поведінці: кінь упирається, не хоче виходити із стайні, постійно спотикається – чекай неприємностей. Коні можуть сумувати і навіть плакати, передчуваючи велике лихо.

Високий статус коней підтверджує і той факт, що в них був божественний покровитель – святий Юрій, якого вшановували 6 травня. У цей день селяни виконували цілий ряд обрядових дій, які оберігали коней від вовків, від хвороб і забезпечували силу, міць і витривалість. Запорозькі козаки навіть не уявляли собі життя без коней. Який же козак без коня? На Січі існували спеціальні кінні заводи, де розводили й утримували коней. Козацькі коні користувалися високим попитом у багатьох європейських країнах, хоч ціна на них була дуже високою. Самі ж коні (за Д.Яворницьким) були невеликі на зріст, але дуже міцні... Крім того, що запорожці самі розводили коней, вони постійно поповнювали свої табуни за рахунок коней, відбитих у ворогів – татар і поляків. Кожен козак мав десять чи двадцять коней, а деякі утримували цілі табуни – по 700 і більше голів. Бойовий кінь був предметом особливої уваги і гордості, тому не випадково, що існували певні ритуальні обряди,

які передували виступам у похід на ворога, а сам кінь і предмети спорядження кіннотника – стремено та сідло – широко оспівані в народній пісенній творчості.

Яворницький Д. Історія запорозьких козаків. – Львів, 1990 – 1992. Т. 1–3., Лозко Г. Українське народознавство – К., 1995. – С. 264.

Методичні рекомендації з виготовлення народної іграшки-коника

1. Дерев'яну заготовку іграшки необхідно підготувати до розпису.
2. Створити ескіз у кольоровому вирішенні.
3. Для розпису використовувати природний фон деревини (для посилення декоративних якостей іграшки).
4. Перенести ескіз на поверхню виробу.
5. Для розпису використовують гуашеві фарби, пензлики – білячі та котячі – різні за розміром.
6. Особливу увагу під час розпису звернути на розмір основних складових частин орнаменту, їх співвідношення.
7. У роботі слід використовувати традиційну для петриківського розпису кольорову палітру.
8. Розпис іграшки потрібно розпочинати з послідовного виконання основних елементів композиції.
9. Поступово додати інші елементи розпису так, щоб кожен елемент був необхідним, але другорядним.
10. Після висихання фарби виріб покрити лаком.

Петриківські народні іграшки вирізняються з поміж інших своєю декоративністю, конструктивністю і орнаментальністю.